

OCHRANA OBYVATELSTVA A NADNÁRODNÍ OZBROJENÉ SÍLY

POPULATION PROTECTION AND UPNATIONAL ARMED FORCES

Josef JANOŠEC
josef.janosec@ioolb.izscr.cz

Abstract

Theoretical and practical questions for a future security reality is institutionalization of upnational armed forces. Today activities are penetrated of the international environment. Upnational armed forces in historical development of the state structures are verify form of armed forces. In this article are described a theoretical problems of process institutionalization of upnational armed forces. What are correlation of upnational armed forces for population protection and what are implication.

Key words

Population protection, armed forces, upnational armed forces, securitology, security strategy, integration, desintegration.

V soudobých odborných diskuzích o mezinárodních aspektech budoucí bezpečnostní reality se stávají důležité problémy navazující na bezpečnostní strategii pro Evropu a jejich možné konsekvence. Předmětem diskuzí v těchto souvislostech jsou rovněž otázky nadnárodních ozbrojených sil, i když zpravidla nebývají diskutovány tak otevřeně, jak by si z hlediska možného řešení soudobých potíží světového ekonomického systému zasloužily. Přitom je naprosto logické, že případné rozhodnutí o vzniku nadnárodních ozbrojených sil bude mít závažný průmět do konceptuálních přístupů k ochraně obyvatelstva.

Zajištění bezpečnosti občanů EU, ne jen národního státu, je po dobu předsednictví problémem, který by měl být na úrovni nejvyššího národního zájmu předsedajícího státu. Historické zkušenosti ukázaly, že ty regiony, které si neuměly udržet fungující vojenskou sílu, energetickou a surovinovou, zemědělskou a potravinovou, výrobní, finanční, zdravotní, bezpečnostní infrastrukturu, si neuměly zpravidla uchránit ani strategické, operační a taktické informace. Následně byly zpravidla jinými regiony (státy), těmi nebezpečnými nebo silnějšími zpravidla v lepším případě poškozeny, ale v horších případech buď zotročeny, anektovány, zneužívány nebo vyhlazeny.

Současná EU by se teoreticky neměla obávat o takové katastrofické situace. Mnohé práce však vyvozují, že vše není zdaleka v ideálním stavu. Praktická řešení tak souvisí s obranou a ochranou celého regionu, s bezpečnostní a obrannou politikou, jejímiž nositeli se představitelé předsednického státu na stanovenou dobu stávají. Bezpečnostní strategie jakéhokoliv územního celku a samozřejmě i EU, musí skutečně usilovat o ochranu obyvatelstva, protože tím rovněž chrání svou existenci.

Príspevek čiastečne dekomponuje dôsledky vzniku nadnárodných ozbrojených sil pro ochranu obyvateľstva v EU.

Zajišťování bezpečnosti penetrované mezinárodním prostředím

Pro většinu států EU jsou charakteristické obdobné rysy jako pro ČR. Zajišťování bezpečnosti ČR, postupně vytvářené zejména po roce 1991 (ukončení Varšavské smlouvy), 1993 (vznik ČR rozdělením ČSFR), 1998 (ústavní zákon o obraně), 1999 (vstup do NATO), 2000 (přijetí krizové legislativy), 2004 (vstup do EU), je provázeno **narůstající penetrací mezinárodním prostředím, podmínkami a znalostmi. Bezpečnost zůstává tedy zejména v odpovědnosti národní, ale je rozsáhle ovlivněna stavem situace mezinárodní.** Pro celou řadu přijímaných strategických i politických rozhodnutí, dokumentů, právních norem a jiných důležitých součástí národní bezpečnosti a obranné reality je nepřijatelné ignorování mezinárodního rozměru. Skutečný rozsah mezinárodní penetrace, která představuje nenásilnou součást národní bezpečnosti reality, snad vyplyne z následujícího textu. Jeho cílem je vyvolat představu o konkrétních lidech a institucích, které se podílejí na zajišťování bezpečnosti a přecházejí od formálního přihlášení se k myšlence ke konkrétním úkonům a dosahují praktické výsledky. I z teoretického hlediska je podstatné, že soubor přístupů je naplněn praxí, která odráží systémové změny v celém národním, ale již významně nadnárodním a mnohdy internacionalizovaném přístupu.

Bezpečnost je významně propojena na okolí. Geopolitické postavení jednotlivých států se v důsledku demokratizačních a integračních procesů v Evropě zásadně změnilo. Mnohé státy se staly novými členy NATO a EU, není výjimkou, že jejich sousedé jsou pouze členské státy z těchto organizací. **NATO zůstává základní obrannou bezpečnostní organizací v euroatlantickém prostoru** jako ztělesnění transatlantické vazby a je považováno za nenahraditelný fenomén pro současnou i budoucí bezpečnost a stabilitu v prostoru. Proto zahraniční politika většiny členských států podporuje posilování rozvoje strategických vztahů NATO a EU.

NATO se však vzhledem k nové povaze bezpečnostních hrozeb angažuje i mimo tradiční euroatlantickou oblast a od počátku 90. let zahájilo řadu programů partnerství a spolupráce se státy v tomto prostoru i mimo něj. *Strategická koncepce NATO* z roku 1999 i rozhodnutí přijatá na summitu NATO v Praze (2002) a v Istanbulu (2004) potvrzují platnost původního poslání NATO, kterým je kolektivní obrana. Zároveň znamenají milníky při adaptaci NATO na nové výzvy, jako je terorismus a šíření zbraní hromadného ničení a při budování schopností pro širší spektrum aliančních misí. NATO rozhodlo o vybudování Sil rychlé reakce a zároveň přijalo iniciativu k rozvoji obranných kapacit, tzv. Pražský závazek ke schopnostem. NATO rozvinulo iniciativy k ochraně obyvatelstva činností výboru pro civilní nouzové plánování.

Jednou z účinných forem naplnění této iniciativy je specializace na určité obranné schopnosti, která je založena na společném sdílení odpovědnosti, nákladů a bezpečnostních rizik. Jednotlivé členské země se prioritně zaměřují na rozvoj a výstavbu určitých sil a schopností přesahujících jejich vlastní potřebu s tím, že případné nedostačující schopnosti je třeba vyvažovat v rámci společných aliančních projektů nebo na bilaterálním či multilaterálním základě. Členství v NATO přineslo

v současné bezpečnostní architektuře nejvyšší možnou bezpečnostní zárukou, ale i závazek poskytovat v případě potřeby pomoc aliančním partnerům a podílet se na operacích k udržení nebo vynucení míru v krizových oblastech. Při vstupu do NATO nové členské státy akceptovaly požadavky Aliance, což mimo jiné znamená praktický krok k nadnárodním silám. Smyslem požadavků je kromě zajištění nezbytných vojenských standardů, tedy v činnostech, i záruka interoperability jeho institucí s členskými zeměmi NATO:

- zajištění civilního řízení a demokratické kontroly ozbrojených sil;
- zajištění stabilních vnějších a vnitřních ekonomických ukazatelů (z hlediska růstu, zaměstnanosti, státního rozpočtu a platební bilance);
- plnění klíčových cílů hospodářské reformy a restrukturalizace;
- zajištění adekvátní úrovně výdajů na obranu;
- kontrola zbrojení a obchodu se zbrojním materiálem;
- přijetí legislativních opatření souvisejících s kolektivní obranou;
- účast na aliančních mírových operacích;
- zapojení do aliančního integrovaného systému protivzdušné obrany NATINEADS;
- zajištění bezpečnosti sdílených a přenášených informací;
- zajištění hostitelské podpory aliančním silám rozmístěným na našem území;
- přizpůsobení vzdělávacím a výcvikovým zásadám a standardům;
- jazykové vzdělávání a příprava osob pro působení v aliančních orgánech;
- přechod na alianční standardy ve všech oblastech obrany;
- vytvoření systému plánování, programování a rozpočtování;
- zavedení srovnatelné personální praxe;
- vyčlenění specifických finančních zdrojů do rozpočtu NATO;
- aktivace principu dobrovolnosti občana při zabezpečení obrany v mírovém stavu.

EU pokračuje v budování své Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). Rozvíjí svou schopnost samostatně zasahovat v celé šíři tzv. Petersbergských misí (*humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru včetně jeho prosazení a mise ozbrojených sil v oblasti zvládnutí krizí*). Další prioritou EU představuje oblast prevence krizí a ozbrojených konfliktů, vojenské kapacity 60 000 osob. Síly EU byly nasazeny v operaci CONCORDIA v Makedonii (FYROM) od roku 2004 v misi EUFOR, kde EU pokračovala po NATO a v misi ARTEMIS v Demokratické republice Kongo. EU rovněž vytváří kapacity v civilní oblasti, které byly dosud využity v jejích dvou policejních operacích. Schválení *Evropské bezpečnostní strategie* (prosinec 2003), obsahuje záměr EU předcházet konfliktům a zvládat krize bez geografického omezení. Tento dokument pojmenovává současné hrozby a naznačuje možné způsoby jejich zvládnutí včetně prevence. Vymezuje rozsáhlý soubor nástrojů, které má EU k dispozici: politické, diplomatické, vojenské a civilní aktivity, stejně jako nástroje obchodní a rozvojové politiky. EU v ní deklaruje potřebu vyvinout takovou strategickou kulturu, která při odpovědi na hrozby umožní EU „robustní zásah“ (nejedná se pouze o využití vojenských prostředků). V části věnované účinnému multilateralismu je rozvedena spolupráce EU s OSN. Národní bezpečnostní strategie, jako například v ČR jsou s evropskou kompatibilní.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU (SZBP) zavazuje členské státy k tomu, že ve své politice budou přihlížet ke společně dohodnutým přístupům a postupům. Mohou jednat společně a využívat k tomu ekonomického, politického a obranného potenciálu EU. Výhody společného postupu spočívají ve faktu, že společně je možné lépe a účinněji čelit novým hrozbám, jakými jsou šíření ZHN, ilegální obchod se zbraněmi a jadernými materiály, náboženský fundamentalismus, popřípadě extremismus. Nástrojem SZBP je Evropská bezpečnostní a obranná politika, jejímž prostřednictvím jsou veškeré cíle SZBP v oblasti bezpečnosti uváděny do praxe.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) je další klíčovou organizací v bezpečnostní architektuře. Vytváří fórum pro dialog o bezpečnostních otázkách v euroatlantickém prostoru a pro posilování demokracie a svobody. OBSE hraje důležitou roli pro opatření na posilování důvěry a bezpečnosti, kontrolu zbrojení, při předcházení krizím a ozbrojeným konfliktům. Tím přispívá k prohlubování stability a posilování kooperativního přístupu k řešení bezpečnostních otázek, zejména v krizových oblastech států bývalého Sovětského svazu. Vývoj bezpečnostního prostředí potvrdil význam mezinárodních smluv v oblasti odzbrojení, kontroly zbrojení a nešíření ZHN a nutnost jejich důsledného naplnění, ukázal však i na jejich nedostatky, z nichž plyne potřeba posílení mezinárodních kontrolních režimů zaměřených na nešíření ZHN a jejich nosičů, které doplňují a posilují systém mezinárodních odzbrojovacích smluv OSN. V souvislosti s bojem proti terorismu dochází ke zpřísňování kontrolních vývozních režimů a k rozšiřování sledovaných položek dvojího použití využívaných k výrobě ZHN.

Mezinárodní odzbrojovací fóra se podílejí na praktickém řešení Problematika odzbrojení a nešíření ZHN. Jsou předmětem jednání na *Konferenci o odzbrojení* v Ženevě, na *Komisi OSN pro odzbrojení* v New Yorku a zejména v rámci 1. výboru pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost Valného shromáždění OSN v New Yorku. Ke kontrole plnění závazků členských států podle odzbrojovacích smluv bylo zřízeno několik specializovaných organizací. V problémech ochrany obyvatelstva proti ZHN směřuje většina států k jejich omezování, likvidaci a nešíření.

Mezinárodní smlouvy, úmluvy a organizace [30, 31] jsou další součástí, která charakterizuje přístup k bezpečnostní situaci v mezinárodním kontextu. *Smlouva o nešíření jaderných zbraní (NPT)* je zaměřena na postupné jaderné odzbrojení a na zamezení šíření jaderných zbraní a technologií. V současné době je signatáři smlouvy již 187 zemí. Od roku 1974, kdy NPT vstoupila v platnost, kontroluje implementaci závazků v ní obsažených ze strany členských států *Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)*. Uplatňování záruk na jaderné materiály, prováděné v rámci dohody mezi příslušným státem na základě NPT, je nově doplňováno *Dodatkovým protokolem k této dohodě. Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* provází od roku 1997 ve Vídni zřízená Přípravná komise *Organizace pro všeobecný zákaz jaderných zkoušek*. ČR se např. aktivně zapojuje, včetně zabezpečení provozu seizmické monitorovací stanice ve Vranově u Brna, zařazené do *Mezinárodního monitorovacího systému*. Funguje *Konference o odzbrojení v Ženevě* ke smlouvě zakazující výrobu štěpných materiálů pro vojenské účely.

*Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní (CWC) po ratifikaci 65 smluvními státy je v platnosti od 29. dubna 1997. Na základě úmluvy vznikla v květnu 1997 Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW) se sídlem v Haagu. ČR patří mezi zakládající členy OPCW, všestranně podporuje její poslání a aktivně se na činnosti OPCW podílí. Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a jejich zničení (BTWC) byla sjednána na konferenci o odzbrojení v Ženevě a předložena k podpisu dne 10. dubna 1972. V platnost vstoupila po ratifikaci 22 zeměmi, včetně Československa, dne 26. března 1975. Dalšími důležitými úmluvami jsou: 1) *Ottawská úmluva o zákazu použití, skladování, výroby a převodů protipěchotních min a jejich zničení* a 2) *Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, jež mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky.**

Mezinárodní kontrolní režimy proti šíření ZHN, položek dvojího použití a nadměrnému hromadění konvenčních zbraní, zahrnují pět neformálních uskupení, která sdružují převážně hospodářsky a technicky nejvyspělejší státy světa. Jejich cílem je preventivně eliminovat bezpečnostní rizika, která vyplývají z možného šíření ZHN a nadměrného hromadění konvenčních zbraní v jednotlivých zemích nebo regionech a rovněž zabránit jejich použití pro teroristické účely. K dosažení tohoto cíle členské státy přijaly a závazně se řídí společně vypracovanými zásadami nebo směrnici. Při nešíření jaderných zbraní se jedná o *Zanggerův výbor* a *Skupinu jaderných dodavatelů*, v oblasti nešíření biologických a chemických zbraní o *Australskou skupinu*, v oblasti řízených střel a jejich nosičů o *Kontrolní režim raketových technologií* a o *Haagský kodex nešíření balistických raket* a v oblasti konvenčních zbraní a položek dvojího užití o *Wassenaarské ujednání*.

Bezpečnostní iniciativa k nešíření ZHN „*Proliferation Security Initiative*“ představuje vznik dalších neformálních iniciativ v reakci na hrozbu šíření ZHN. Zásady této iniciativy jsou v souladu se zahraničně-politickými prioritami a bezpečnostními zájmy a závazky ve *Strategii EU proti šíření ZHN*.

Výčet dokumentuje dlouhodobou významnou penetraci národních přístupů k zajišťování bezpečnosti proti vojenským i nevojenským hrozbám. Ve stále rozsáhlejší míře byly nacházeny společné zájmy a společné hodnoty. Byly a jsou vytvářeny společné síly, společné postupy a společné procesy k zabránění nežádoucímu vývoji. A to vše je uskutečňováno ve smyslu ochrany obyvatelstva již ne jen jednotlivých států, ale jejich různých uskupení, která se vytvářejí například k podpisu smluv a dohod, případně aliancí. Se změnou času byla tato penetrace rozsáhlejší a národní odlišnosti, jak potvrdila řada mezinárodních konferencí, nejsou natolik výrazné, aby porušovaly společný přístup. **Zajišťování bezpečnosti penetované mezinárodním prostředím je výraznou tendencí, která se promítá do charakteristiky současné epochy.**

Nadnárodní ozbrojené síly jsou historicky ověřenou formou sil

Na historickém území států EU nezabezpečovaly vojenskou obranu vždy jen národní ozbrojené síly. Existovaly takové síly, v nichž obyvatelé z území jednotlivých států vykonávali vojenskou službu společně s jinými národními a

jazykovými skupinami, podle toho, jak byla historická území svými panovníky přetvářena. Výrazným příkladem je armáda Rakousko-Uherská (13 jazyků, 18 správních částí), armáda dřívějšího Sovětského svazu (15 jazyků, 16 svazových republik), ze současnosti jsou to ozbrojené síly Spojených států Amerických (7 jazyků, 50 států unie). Rovněž v dalších vícenárodních státech fungují ozbrojené síly na obdobných principech. Služba v ozbrojených silách vlastně poskytuje pracovní příležitost pro občany různých národností, správních celků a států. Bylo uplatněno pojmenování **nadnárodní ozbrojené síly**, protože vystihuje podstatu odlišnosti od sil národních.

Uskutečňování 2. pilíře EU, který je budován pro SZBP, je cestou k možné integraci ozbrojených sil. Existuje reálná představa, že potřeby vojenské obrany mohou být v budoucnosti zajišťovány stejně, jak tomu bylo v historické minulosti a jak tomu je i v jiných státech současného světa. Teoretické a praktické aspekty integrace ozbrojených sil v NATO a EU byly uvedeny např. na konferenci v Praze o „Bezpečnostní a obranné agendě EU“ v roce 2007 [20]. V příspěvku byly popsány teoretické aspekty takového možného vývoje, jejich pozitivní i negativní stránky a vytvořena modelová představa o hlavních opatřeních, která s integrací mohou souviset.

Celá řada historických faktů prokazuje pružný přístup k výstavbě ozbrojených sil, který nenásilně navazoval na dobové podmínky. Postučuje pohled na sérii historických map a změnu hranic státních útvarů. Měnila se rovněž pravidla pro vytváření organizační struktury vojsk, včetně doplňování početního stavu vojenských profesionálů a neprofesionálů. Historické území současné ČR bylo od třicetileté války součástí osmanské říše, Habsburské monarchie, Rakousko-Uherska, Československa (1918 – 1992) s přerušením 1939 – 1945 protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu a od roku 1993 samostatné České republiky a Slovenské republiky. Občané vykonávali vojenskou službu v armádách, které odpovídaly státním celkům. Historický vývoj přinášel **integrace a desintegrace ozbrojených sil podle politických změn a rovněž v závislosti na dohodách o vzájemné vojenské pomoci a spolupráci**, které političtí představitelé uzavírali (např. v napoleonských válkách, v 1. světové válce). 2. světová válka a studená válka přinesly zdokonalení různých forem vytváření „národních příspěvků“ do společných ozbrojených sil na obou válčících stranách. Buď síly národního příspěvku připravoval a financoval samostatný stát, nebo jiný stát vytvořil podmínky a vojáci jejich útvarů byli občany jiného státu (1. československý samostatný polní prapor v Buzuluku, až 1. čs. armádní sbor, 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk, 312. československá stíhací peruč ve Velké Británii). Jiná byla příprava vojsk jednotlivých států jako součástí Varšavské smlouvy nebo Severoatlantické aliance a jejich předpokládané použití.

Další charakteristikou ozbrojených sil byla rozdělení po 2. světové válce a vojenské základny na území cizích států (koloniální na územích kolonií do jejich rozpadu, americké, britské, francouzské na území Německa, sovětské na území Německa, Československa, Rakouska, mezinárodní na území Koreje), mírové, humanitární, bojové mise mezinárodních sil v souladu s Chartou OSN. Jejich úkolem bylo kontrolovat a ovlivňovat svou přítomností konkrétní území nebo regiony, neměly za úkol získat nová území a zajišťovat nové dělicí čáry bipolárně nebo multipolárně rozděleného světa. Historii lidstva poznamenaly rovněž žoldnéřské

složky ozbrojených sil a nestátní ozbrojené síly typu národněosvobozenického hnutí, guerill, teroristů.

Po roce 1989 získaly nové pozice v bezpečnostní architektuře zejména dvě organizace: NATO a EU. Jejich rozšiřování znamená zlomový proces, v jehož průběhu budou nutně řešeny problémy integrace a desintegrace ozbrojených sil. Praktické zkušenosti v posledních letech získali při sjednocení Německa, ale i s desintegrací zejména v Sovětském svazu, Československu a Jugoslávii s různými výsledky. Historické souvislosti dokumentují myšlenku, že úvahy nepřinášejí nic historicky neznámého. **Integrace a desintegrace ozbrojených sil je přirozenou součástí vývoje lidské společnosti při udržování rovnováhy moci.**

Teoretické problémy vzniku nadnárodních ozbrojených sil

Obecnými otázkami bezpečnostní reality se zabývá **sekuritologie** (Hofreiter [12], Janošec [18], Korzeniowsky [22, 23]). Je oborem lidského poznání, který zkoumá bezpečnostní realitu jako součást objektivní reality, z pohledu vztahu mezi silami bezpečnosti a nebezpečnosti (Janošec, [16], 2004). Vztah, který dekomponuje modelové vyjádření bezpečnostní reality do entity tří základních komponent je

$${}^{s,t,r}\mathbf{BR} = ({}^{s,t,r}\mathbf{B}, {}^{s,t,r}\mathbf{BP}, {}^{s,t,r}\mathbf{BS}),$$

kde jsou parametry **s** – prostor, **t** – čas, **r** – stav (mír, válka, povodeň, únik nebezpečné látky). **B** je měřitelná hodnota bezpečnostního stavu, **BP** je model bezpečnostní politiky, **BS** pak model bezpečnostního systému.

Teoreticky můžeme zkoumat vznik nadnárodních ozbrojených sil prostřednictvím scénářů, které v každém modelu **M(ti)** zobrazí stav elementárních prvků v čase **ti**, kterými jsou aktéři **A**, jejich vztahy **R** a prostředí **E**. Modely proměnné s časem je možné formálně zapsat: **M(ti) = (A(ti) ∩ R(ti)) ∪ E(ti)**. Scénář pak obsahuje posloupnost modelů, odlišených změnou času.

Vliv vzniku nadnárodních ozbrojených sil, tedy procesu integrace, na bezpečnostní realitu vyjadřuje souhrnnou měřitelnou a předpokládanou změnu bezpečnosti, kterou znázorňuje výsledek působení modelu bezpečnostní politiky a modelu bezpečnostního systému v budoucím čase a prostoru. Všeobecným přáním a cílem v podmínkách malých států (jako např. ČR, Portugalsko, Dánsko, Maďarsko) je udržení stabilní, rovnovážné, neválečné bezpečnostní reality s co možná nejnižšími náklady. Cesty k dosažení takového cíle jsou však různé, což mohou potvrdit dřívější integrace a desintegrace ozbrojených sil.

Integrace znamená změnu prostoru (**s**), který je dán geograficky teritorií NATO a EU, s překrytím a rozdíly podle členských států. V současnosti však neznamená změnu státních hranic členských států. Čas (**t**) není přesně specifikován, ale vzhledem k již zpracovaným prognostickým materiálům jde o modely pro roky 2015, 2020, 2025, 2030, (2050).

Vliv tendence k integraci na bezpečnostní politiku je v současném světě určující. Model bezpečnostní politiky, která zpravidla směřuje k vnitřní a vnější bezpečnosti, pro **t = 2008** zahrnuje aktéry, které můžeme pojmenovat jako státy (192

členských států OSN), regionální organizace států (NATO, EU, OBSE, Liga arabských států, Organizace Africké jednoty), celosvětové organizace (RB OSN), účelové mezistátní dohody, nestátní a nevládní uskupení a organizace. Integrace vyžaduje promítnutí změny, které vyplynou z nadnárodních ozbrojených sil, do relevantních politik a nastavení nových vztahů. Znamená snižování počtu aktérů i jejich politik, je cestou k přesunu některých vnějších hrozeb do kategorie vnitřních hrozeb. Snižuje počet prvků mezi nimiž by mohlo dojít k nedorozumění a jejich řešení vojenskými prostředky.

Vliv integrace na bezpečnostní systém představuje změnu struktury sil, jejich modelu, principů výstavby, doplňování i způsobů financování. Integrace snižuje počty armád ve světě. Snižuje rovněž řídicí struktury mimo výkonné prvky bezpečnostního systému. Desintegrace je právě naopak zvyšuje.

Model USA – integrace, ozbrojené síly a krizové řízení představují v současné době hlavní kvalitu funkčního modelu, který naplňuje bezpečnostní politiku. Integrace v USA vznikla historicky a dnes uskutečňuje jednu bezpečnostní politiku pro 50 členských států unie. Zahrnuje společnou zahraniční politiku, ozbrojené síly, administrativu, společnou měnu, financování, výzkum, vzdělávání, výcvik, logistiku, ale i krizové řízení. Snižování četnosti administrativních stupňů umožňuje zvýšit vyčlenění prostředků pro podporu bezpečnostního systému, jeho skutečného fungování a výkonu.

Integrace a globální vládnutí patří neodmyslitelně k sobě. Integrace je procesem, který provází přechod od vládnutí států k vládnutí planetárnímu, ke světovému státu. Pro teoretické práce v oboru sekuritologie, ale rovněž politologie, sociologie a jiných oborů je to zcela pochopitelné. Jestliže vyjadřujeme souhlas s názorem Carla von Clausewitze, že válka je pokračování politických styků a jejich provádění jinými prostředky [8], uznáme rovněž, že součástí politiky je vládnutí, potom jsou nutně ozbrojené síly provázány se způsobem vládnutí. V naší době energetické, surovinové, potravinové zdroje, celá problematika ekologie, ale i dopravy, výroby, ekonomiky atd. již ztratila podstatu státních přístupů a dostává planetární rozměr. Proto se současné úvahy o budoucnosti věnují globálnímu vládnutí, jeho pochopení a poznávání. Ke změnám však dochází postupně a přitom integrace ozbrojených sil může představovat prakticky uplatňovaný postup po celou dobu, kdy bude globální vládnutí transformovat své nástroje z národních na nějakou formu společných.

Politické aspekty integrace ozbrojených sil budou reagovat na změny, zákonitě navazující na postup globálního vládnutí. Již dnes víme, že zřejmě změní strukturu institucí, které charakterizují soudobý svět. **Nejcitlivější rozdíl představuje nezbytná změna podstaty současných mezinárodních vztahů, jeho základního elementu, kterým je stát.** Základy soudobých mezinárodních institucí, procesů i procedur jsou vybudovány na státech. Státy jsou hlavní aktéři, kteří ovlivňují i celou škálu mezinárodních organizací a režimů, jsou samozřejmým partnerem dalších nestátních mezinárodních aktérů. Soudobá institucionální struktura postupně vznikla z neřízeného vývoje mnohdy nahodilých přístupů k řešení sociálních a politických problémů. Je zcela logicky podložená zkušeností uvnitř států pro společné řešení podobných problémů. **Z hlediska teorie vědy a filozofie jde o změnu paradigmatu ze státu na planetu.** Tak by to zřejmě mělo být teoreticky správné. Taková změna je ale hodně bolestivá. Teoreticky může být uskutečňována

najednou nebo postupně. Vyvolá rozsáhlou kritiku a mnohdy iracionální odpor, spojený s pronásledováním za názory.

Instituce vznikaly a zanikaly, což zřejmě čeká i ty, které jsou v současné struktuře. Při řešení problémů globálního vládnutí bude zákonitě uskutečněn kvalifikovaný **audit**, který by měl prověřit: „jak struktura současných mezinárodních institucí bude schopna podpořit globální vládnutí a budoucnost“. Součástí auditu bude rovněž budoucí bezpečnostní politika a bezpečnostní systém. Problém, který bude provázet uskutečnění změn, bude zřejmě úzce spojen s **nedostatky a měkkostí demokracie**, která je uznávaným a prosazovaným převažujícím systémem vládnutí. Více pozitivní autokracie na přechodnou dobu by pomohlo vyřešit rozhodování neznalých a váhajících.

Hlavní, co by při historických změnách paradigmatu mělo být zachováno, je princip ochrany obyvatelstva, protože právě pro obyvatelstvo na planetě Zemi a pro zachování života pro příští generace je taková transformace nezbytná.

Pro praktický vývoj, jak je uvedeno v [17], budou mít podstatný vliv následující skutečnosti:

- ❑ **Rozhodnutí o vzniku nadnárodních ozbrojených sil.** Podstata rozhodnutí spočívá ve změně z národních příspěvků pro mnohonárodní operace na stav, kdy občané členských států budou mít možnost sloužit v nadnárodních ozbrojených silách, bez ohledu na národnost a státní příslušnost. Změnil by se charakter soudobých mnohonárodních operací na operace nadnárodních sil. Zda to budou nadnárodní síly EU, NATO nebo pro skupinu států, jejichž občané v nich budou sloužit, to není možné s jistotou předvídat. Jejich vznik by však znamenal principiální změnu v národních přístupech k zajišťování vojenské bezpečnosti a obrany.
- ❑ **Důsledky evropské, euroatlantické nebo postupné integrace** spočívají ve společné správě obranných, popřípadě i části bezpečnostních složek. Bude-li ratifikována modifikace ústavní smlouvy EU, vyvstane pro Evropskou komisi úkol vytvořit nové institucionální prvky – výkonné orgány (generální ředitelství nebo ministerstva) pro obranu (bezpečnost) a pro zahraniční věci, která budou hájit společné zájmy EU případně zpočátku jen skupiny států. To se promítne jednak do výkonu funkcí národních ministerstev obrany a zahraničních věcí, ale také do míry národní a nadnárodní úrovně vojenství na teritoriu současných členských států. Zpočátku národní příspěvky do společných, zpravidla expedičních sil, perspektivně nadnárodní síly a na vlastním území podle potřeb teritoriální síly. Území některých současných malých států mohou být i bez ozbrojených sil, protože vnější bezpečnost zajistí federace nebo konfederace, nebude tam umístěna žádná základna a nový kvazistát bude zajišťovat pouze úkoly krizového stavu bezpečnostními silami.
- ❑ **Změna vnitřní struktury ozbrojených sil v reakci na změnu hrozeb, na něž mají reagovat.** Po rozhodnutí o způsobu uspořádání integrovaných státních struktur lze očekávat vnitřní přehodnocení odpovědnosti „nového“ státu (kvazistátu), jeho bezpečnostního systému za reakci na konkrétní hrozby a ohrožení. Přerozdělení odpovědnosti by mělo například odrážet tu skutečnost, že současné státy z hlediska vojenské obrany přestanou vystupovat jako subjekt mezinárodního práva. Budou to řešit představitelé společné moci.

Podle již uvedeného vztahu ${}^{s,t,r}BR = ({}^{s,t,r}B, {}^{s,t,r}BP, {}^{s,t,r}BS)$ se změni bezpečnostní realita. Ve stejném prostoru a čase (s, t) se pro bezpečnostní stavy (r), jako jsou válka, operace na prosazení nebo udržení míru ap., změni podle změn bezpečnostní politiky (BP) i odpovědnost za konkrétní část bezpečnostního systému (BS). Změni se tedy soubor hrozeb, na něž disponibilní bezpečnostní systém současného státu v budoucím stavu bude reagovat. Zřejmě se promítne ta skutečnost, že narušení bezpečnosti jednotlivce, skupiny, regionu může ovlivnit působnost rezortů státní správy, včetně rezortu obrany (podle nové BP a tedy i zákonů). Důsledkem integrace ozbrojených sil může být **přechod národních sil pod nadnárodní velení**, což vlastně může vést k vytvoření základů nadnárodních ozbrojených sil na vlastním státním území (i když budou stejní vojáci ve stejných posádkách). To bude vyžadovat změnu vztahů v politické, ale i bezpečnostní rovině, posílení vojsk územní obrany (obdoba národních gard v USA) a jejich propojení s integrovaným záchranným systémem. Důsledkem může být vnitrostátní integrace ministerstva vnitra a obrany nebo vznik ministerstva nebo úřadu krizového řízení, případně pro mimořádné události. Povinnost chránit národní zájmy proti vojenským hrozbám přejde na nadnárodní síly. Integrovaný záchranný systém bude působit proti nevojenským hrozbám a zůstane mu prioritně jeho soudobá, zejména národní působnost.

Vojska územní obrany však mohou být novým způsobem pověřena specializovanými úkoly, které mohou směřovat k přípravě profesionálů a obyvatelstva, k působení v protiteroristických operacích nebo při přírodních katastrofách, průmyslových haváriích, v obranném výzkumu, vývoji, v informačních operacích nebo zpravodajských aktivitách. Změni se vnitřní struktura ozbrojených sil, jejich podřízenost, jejich poslání na současném státním území.

Ochrana obyvatelstva a nadnárodní ozbrojené síly

Bude vhodné připomenout, že nejsou známy skutečnosti, které by opravňovaly k tvrzení, že k tomuto procesu dojde v průběhu roku. Uváděné poznatky však vycházejí z historických zkušeností a z modelování takových stavů, pro případ jeho uskutečnění. Jsou platné obecně a budou vyžadovat specifické přizpůsobení v konkrétních historických, politických a právních podmínkách.

A – Možní budoucí aktéři bezpečnostního systému:

- ⇒ obyvatelstvo státu (O);
- ⇒ ministerstvo vnitra, odpovědné za ochranu obyvatelstva (MV OO);
- ⇒ ministerstvo obrany nebo bezpečnosti současného státu (MOS);
- ⇒ ozbrojené síly státu (OSS);
- ⇒ ozbrojené síly jiných států na území (OS JS);
- ⇒ nadnárodní ozbrojené síly (NNOS);
- ⇒ orgány společného řízení nadnárodní ochrany obyvatelstva (MV NNOO);
- ⇒ orgány společného řízení a správy nadnárodních ozbrojených sil (MO NNOS).

R – Vztahy:

Se vznikem NNOS budou postupně měněny vztahy, které budou upouštět od tradičního národního přístupu při zajišťování obrany a bezpečnosti státu k nadnárodnímu přístupu. Znamená to přeměnu myšlení obyvatel státu (O). Vzniknou nové vztahy. Integrovaný záchranný systém státu bude mít jinou strukturu i poslání. Předpokládá se řada kritických situací, které by měly být postupně překonávány.

I v případě, když NNOS nevzniknou, budou mezi vojenskými aktéry po roce 2015 existovat nové, významně změněné vztahy, které budou reagovat na nové vojenskopolitické a vojensko-technické podmínky (informační technologie, tlak globalizace, vojenské zásahy proti globálnímu terorismu, tendence ke zmenšování velikosti, zvyšování potenciálu a schopností vojenských bojových skupin). Vztahy budou prožívat rozsáhlé změny a budou se promítat do kvality dosahovaného stupně ochrany obyvatelstva proti vojenským i nevojenským hrozbám. Jejich definice představuje naplnění všech prvků matice, která bude vytvořena z výše uvedených aktérů. Za samostatnou zmínku využití NNOS v integrovaném záchranném systému a nové vztahy, které známe filmů USA, mezi „federálním a národním“.

Hlavní odpovědnost za organizační a technická opatření, za plánování, přípravu a prevenci k ochraně obyvatelstva i při vzniku NNOS zůstane na národní odpovědnosti a na schopnostech občanů a mikroregionu včas a adekvátně reagovat.

E – Prostředí:

Stručně vyjádření charakteristiky prostředí, v němž mohou vzniknout NNOS ve vztahu k ochraně obyvatelstva (to znamená, že nejde o aktéry a jejich vzájemné vztahy), lze zjednodušeně vyjádřit jako: *mírové prointegrační, prointegrační konfrontační, mírové protiintegrační, protiintegrační konfrontační*. Prostředí bude zřejmě respektovat nezbytnost vojenských aktivit pro zajištění bezpečnosti a obrany státu. Bude příznivě nakloněno jak snižování nákladů, tak takovým řešením, která zajistí spravedlivé řešení vzniklých situací bez výrazného snížení životní úrovně občanů. Je možné očekávat nejednotný vývoj názorů na integraci a tedy i vlivu prostředí na její postup.

Důsledky vzniku nadnárodních ozbrojených sil

Problematika NNOS a ochrany obyvatelstva má řadu dalších konsekvencí, které souvisejí s oblastí lidských, finančních i materiálních zdrojů, s rozvojem vědy, techniky, technologií, bezpečnostního i obranného výzkumu, se vzděláváním, komunikací s veřejností v mezinárodním prostředí.

Důsledkem rozhodnutí o integraci je změna vládnutí, která se projevuje ve změně moci výkonné, zákonodárné a soudní. Prakticky to znamená zejména integraci administrativy. 27 současných členských států EU by mohlo zrušit svá ministerstva obrany a ministerstva zahraničních věcí nebo je přetvořit tak, aby plnila omezené poslání k vojskům a zahraničním problémům na státním území. Vzniklo by jedno společné ministerstvo obrany EU a ministerstvo zahraničních věcí EU. Znamená to **národní a unijní transformaci výkonné moci, schválení postupu národní i unijní**

zákonodárnou mocí, které by měly přijmout odpovídající úpravy, včetně delimitace soudní moci. Stejně jako v USA je předpokládáno zachování národní zákonodárné moci všude tam, kde není potřebné, aby ji upravovala unie.

Integrace by se promítla i do obsahu politik (BP) na úrovni státu a EU.

Zahraniční vztahy včetně bezpečnostních otázek by se měly stát výlučnou doménou nového integrovaného subjektu mezinárodních vztahů. Snížit by se mohl počet hráčů na mezinárodním poli (*Příklad OSN: 192 – 27 + 1 = 166 členů*). BP na území současných národních států by obsahově směřovaly k vnitřní bezpečnosti a podpoře unijních NNOS.

Bezpečnostní systém (BS) na úrovni unie by měl nový prvek – NNOS.

Stejně jako v současné době nastupují občané členských států do funkcí v administrativě EU, nastupovali by i do ozbrojených sil. Předpokládat se dá přechodné období, v němž by byly vyřešeny otázky národních příspěvků k vytvoření struktury a majetku NNOS a delimitace s teritoriálními ozbrojenými silami při zachování potřebné míry akceschopnosti a pohotovosti sil. Jde o proces integrace a delimitace zdrojů, včetně tvůrčích a vzdělávacích.

Každá změna je charakterizována odpůrci, kteří připravují **bariéry** a příznivci, kteří je pomáhají překonávat. Kdo budou potenciální odpůrci? To je možné dost přesně odhadnout. Ti lidé, kteří přijdou o svou práci nebo ji budou muset měnit (diplomacie, politika, administrativní, ozbrojené síly, infrastruktura, výroba, výzkum a vzdělávání). Jejich reakce je přirozená, soubor bariér odpovídá vyjmenovaným oblastem profesí.

Má-li být proces integrace ozbrojených sil úspěšný, pak je nezbytné včas připravit národní i unijní **programy konverze**, které by měly obsahovat přijatelné cesty (projekty) k uspokojení potřeb postižených fyzických a právnických osob. V opačném případě mohou odpůrci proces zastavit, zabrzdit nebo znesnadnit a vytvořit soubor komplikací, které mohou představovat sociální problém.

Ochranu obyvatelstva, vzhledem k tomu, že je uskutečňována na národním principu, by mohla naopak proces velmi pozitivně vytížit k posílení systému záchranných činností při reakci zejména na nevojenskou hrozbu.

Že nejde jen o teoretické a neopodstatněné úvahy, to například dokumentují procesy integrace, které jsou spojeny s vytvářením „battle groups“, jak je charakterizovali: Kulíšek [27], Krásný a Socha [25] ve Vojenských rozhledech č. 3/2007, ale i jiné aktivity, které naplňují EBOP.

Praktickým problémem může být nepřipravenost obyvatelstva na možnost vzniku NNOS a možnost služby v nich. Na druhou stranu je nezbytné připomenout, že například varianta rozdělení Československa v roce 1992 a desintegrace ozbrojených sil, jejíž příprava oficiálně proběhla po volbách ve druhém pololetí 1992, byla úspěšně uskutečněna. Není důvodu k vytváření pochyb o schopnosti zdárně realizovat politická rozhodnutí, která by umožnila integraci. Je vhodné otevřít diskuzi o takové variantě. Problémy, které ji mohou provázet, by se snad měly probrat ve scénářích o jejím možném průběhu.

Závěrem je možné uvést, že každý úspěšný postup ke vzniku nadnárodních ozbrojených sil bude znamenat oslabení obranných funkcí národního státu, ale současně jejich přesun do kompetencí vyšší společné moci a na druhé straně posílení krizového řízení pro nevojenská ohrožení, které je blíže ochraně obyvatelstva.

Závěr

V příspěvku byla rozebrána teoretická možnost vzniku nadnárodních ozbrojených sil a jejich vlivu na ochranu obyvatelstva. V první části byla dokumentována významná změna charakteristiky současné bezpečnostní reality, která je v rozhodujícím rozsahu na národní úrovni penetrována mezinárodním prostředím. Na základě těchto poznatků bylo dokumentováno, že nadnárodní ozbrojené síly jsou historicky ověřeným řešením společného zajišťování obrany proti vojenským hrozbám. Následně byly popsány teoretické problémy vzniku nadnárodních ozbrojených sil i vzhledem k ochraně obyvatelstva. Naznačen byl přístup k podrobnému analyzování vztahu mezi ochranou obyvatelstva a nadnárodními silami a pozornost byla rovněž věnována důsledkům takové situace.

„Šťěstí přeje připraveným“ to patří mezi základní hesla uplatňovaná v přípravě obyvatelstva na jejich ochranu pro případ kritických situací. Není však potřebné obávat se vzniku nadnárodních ozbrojených sil, protože by mohly vytvořit podmínky ke zkvalitnění ochrany obyvatelstva, které zůstane hlavně v péči národních orgánů, mikroregionů a připravených občanů. O takové variantě konstrukce bezpečnostního systému je však potřebné diskutovat.

Résumé

Actual topic of these days is a high probability of the formation of new security strategy for Europe. One of possible alternatives for future assurance of defense and security is the response to military threats by forming supra-national armed forces. This approach would substantially influence the formation of the strategy and conditions of future security reality. i.e. including population protection. The paper selectively summarizes the set of information which proves by evidence that current national decisions significantly penetrate into international situations, especially in small states. It proves by evidence the importance of the NATO, EU, OBSE, international de-militarizing and control regimes, sets of treaties and agreements. It proves on the base of historical coherences that the formation of supra-national armies is a historically verified form of armed forces. It uses the analogy that it would not be the eccentricity to use this principle nowadays. From selected views it decomposes the consequences of the formation of supra-national armed forces for population protection in the EU. It elaborates the theoretical problems of the supra-national forces formation and synthetically elaborates the sequences of processes which would necessarily cohere with its execution. It hypothetically elaborates basic effects of the formation of supra-national forces on the security systems of states and new architecture of security with the effects for population protection. It deduces relevant conclusions from individual phases of a prospective process.

Literatura

- [1] *An Initial Long-Term Vision for European Defence Capabilities and Capacity Needs*. Brusel: European Defence Agency, 2006. 36 s. Dostupný z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Organisation&id=146>>.

- [2] Kolektiv. *Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU*. Praha: ICT Agency, CESES FSV UK Praha. 2006. 142 s.
- [3] BOOKER, Christopher, NORTH, Richard. *The Great Deception. The Secret History of the European Union [Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti]*. čes. Praha: Barrister & Principal, Společnost pro odbornou literaturu, 2006. 624 s. ISBN 80-7364-026-0.
- [4] BENEŠ, Libor. *Interakce rozšiřování NATO v 90. letech s mezinárodním bezpečnostním prostředím Evropy: nazrávání myšlenky, principy, argumenty, politický význam*. [doktorská disertační práce]. Praha: FMV VŠE Praha, 2007. 172 s.
- [5] *Bezpečná Evropa v lepším světě. Evropská bezpečnostní strategie*. Rada Evropy, 2003. 9 s. Dostupný z WWW: <http://ceses.cuni.cz/CESES-65-version1-evropska_bezpecnostni_strategie.pdf>
- [6] *Bezpečnostní strategie České republiky*. Praha: 2003.
- [7] *Bezpečnostní budoucnost České republiky. Otázky, výzvy, problémy*. [Sborník statí ke konferenci „Česká bezpečnostní politika a její perspektivy“]. Praha: MO ČR – AVIS Praha listopad 2005. 199 s. ISBN 80-7278-306-8.
- [8] CLAUSEWITZ, Carl von. *O válce*. Brno: Bonus A, 1996, 750 s. ISBN 80-85914-27-1.
- [9] DOČKAL, Vít. *Politologická analýza a teorie evropské integrace II*. Dostupný z WWW: <http://www.globalpolitics.cz/clanek/teorie-evropske-integrace.html#fnb-2>.
- [10] DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, s.r.o., Praha 2003. 220 s. ISBN 80-7178-725-6.
- [11] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2. 303 s.
- [12] HOFREITER, Ladislav. *Sekuritologie*. [Skripta]. Liptovský Mikuláš: AOS Liptovský Mikuláš. 2006. 138 s.
- [13] HORÁK, Rulolf, KELLNER, Josef. *Bezpečnost států a ochrana obyvatelstva*. [Skripta S 3612]. Brno: UO, 2005. 124 s.
- [14] *Charta OSN. Sbíрка zákonů č. 30/1947 Sb*. New York 1947.
- [15] JAHODA, R. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. In *Vojenské rozhledy* č. 4/2000. Praha: MO ČR, 2000. 20 s.
- [16] JANOŠEC, Josef. *Strategická studia pro Bezpečnost a obranu státu*. [habilitační práce]. Brno: VA v Brně 2004. 190 s.
- [17] JANOŠEC, Josef a kolektiv. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR – AVIS Praha, 2005. ISBN 80-7278-303-3. 200 s.
- [18] JANOŠEC, Josef. *Diskuze základních problémů bezpečnostní vědy*. In: *Science & Military*, 2006, č. 2, s. 19 – 31. ISSN 1336-8885. Dostupný z WWW: <<http://www.aoslm.sk/scien>>.
- [19] JANOŠEC, Josef. *Strategická úroveň plánování při výstavbě bezpečnostních složek státu pro ochranu obyvatelstva*. (studie) Brno: VCB Brno, 2006, 25 s.
- [20] JANOŠEC, Josef. *Možnosti integrace ozbrojených sil v NATO a EU*. [Sborník mezinárodní konference Bezpečnostní a obranná agenda EU, 13. – 15. 6. 2007, Praha]. Praha: ÚSS UO, Carolina, 2007, ISBN 978-807231-273-3, s. 78 – 91.

- [21] JANOŠEC, Josef. *Sekuritologie – nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti*. In *Vojenské rozhledy*. 2007, roč. 16(48), č. 3, s. 3 – 14. ISSN 1210-3292. Dostupný z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/_2007/rozhledy3.pdf>.
- [22] KORZENIOWSKI, Leszek. *Securitologia – teoretyczne i praktyczne zagadnienia bezpieczenstwa*. In: *Bezpieczenstwo, Administracja i biznes w kontekscie czlonkowstwa w Unii Europejskiej*. WSAiB Gdynia, 2005. S. 69 – 82.
- [23] KORZENIOWSKI, Leszek. *Securitologia. Objektivno-subjektivny charakter bezpecnosti firm*. In.: *Vývoj ekonomickej teórie a vzdelávania, uplatnenie a perspektívy v SR*. Ekonóm, Bratislava, 2005.
- [24] KRÁSNÝ, Antonín. *Strategické pohledy na vojenské aspekty směrů vývoje bezpečnostního prostředí pročeskou republiku*. *Obrana a strategie č.1*. UO – ÚSS, Brno 2005. str. 7 – 21.
- [25] KRÁSNÝ, Antonín, SOCHA, Oldřich. *Bojová uskupení AČR ve prospěch Evropské unie: (European Union Battle Groups)*. In *Vojenské rozhledy*. Praha : MO ČR, AVIS , 3/2007. s. 43-50. Dostupný z WWW: <http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm>. ISSN 1210-3292.
- [26] KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 3. dopl. vyd. Praha : EKOPRESS, s.r.o., 2007. 744 s. ISBN 978-80-86929-21-7.
- [27] KULÍŠEK, Jaroslav. *Battle Group*. In *Vojenské rozhledy*. Praha : MO ČR, AVIS, 3/2007. s. 51-69. Dostupný z WWW: <http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm>. ISSN 1210-3292.
- [28] ORTEGA, Martin. *Building the future. The EU's contribution to global governance*. Chaillot Paper n°100. Paris: Institute for Security Studies EU, 04. 2007. 141 s. ISBN 978-92-9198-110-6.
- [29] RAŠEK, Antonín. *Předvídaní bezpečnostní budoucnosti*. In *Sborník mezinárodní konference Bezpečná Evropa*. Praha: AFCEA, 2004. s. 10-20.
- [30] TŮMA, Miroslav. *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*. Praha, Brno: Ústav mezinárodních vztahů Praha a Ústav strategických studií VA v Brně, 2002, 360 s. ISBN 80-86506-23-1.
- [31] TŮMA, Miroslav a kol. *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu*. Brno: Ústav strategických studií UO, Brno, 2004, 234 s. ISBN 80-85960-90-7.
- [32] VAISSE, Justin. *Transformational diplomacy*. Paris: Institute for Security Studies EU, 2007. 112 s. Chaillot Paper No. 103. Dostupný z WWW: <www.iss-eu.org>. ISBN 978-92-9198-114-4.
- [33] VALENIUS, Johanna. *Gender mainstreaming in ESDP missions*. Paris : Institute for Strategic Studies EU, 2007. 73 s. Chaillot Papers No. 101. Dostupný z WWW: <www.iss-eu.org>. ISBN 978-92-9198-112-0.